

Sanat Eserlerinde Yaşayan Bir Mit: Sağlık Tanrısı Asklepios ve Kızı Hygieia

Canan Aldırmaz Ağartan

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi A.d., Çanakkale

Adres: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi, Tıp Fakültesi Dekanlık Binası 17100

Çanakkale – Türkiye

Tel: 02862180018/2062 Cep: 05323134722 e-mail: cananagartan@gmail.com

ÖZET:

Yazımızda; Yunan mitolojisinde sağlık ve hekimlik tanrısı olan Asklepios ve kızlarından en meşhuru Hygieia'ya ait mit, çeşitli sanatçılara ait eserler yardımı ile görselleştirilerek okuyucu ile buluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Asklepios, Hygieia

SUMMARY:

A myth in works of art: God of Health Asklepios and his daughter Hygieia

In our article the myth of Asklepios, the god of health and medicine in Greek mythology and his most famous daughter Hygieia is presented to the readers by visualization of works of art of various artists.

Key words: Asklepios, Hygieia

Batı'nın Hipokrat kadar bilinen ve en önemli hekim imgelerinden biri olan Asklepios Yunan mitolojisinde sağlık ve hekimlik tanrısıdır. Yılanlı ile simgelenen Asklepios'un oldukça ilginç ve acıklı bir yaşam öyküsü vardır. Asklepios güneş tanrısı ile kralı'nın kızı Koronis'in oğludur (1-3). Apollon, Tesalya kralı Phlegyas'ın kızı Koronis'e aşık olmuştu (**Resim 1**), ancak Koronis onun bu aşkına ihanet ederek, karnında Apollon'un çocuğunu taşıdığı halde Arkadia'lı İskhys ile evlendi.

Resim 1:

Apollon ve Koronis, Hendrik Goltzius, 1590

Koronis'in ihanetinin kutsal kuş (kuzgun) tarafından bildirilmesi üzerine çok üzülen ve öfkelenen Apollon, kendisini aldatan sevgilisi ile kocasının öldürülmelerini ister ve bu görevi kardeşi Artemis'e verir. Artemis oklarıyla aşıkları yaraladıktan sonra (**Resim 2**), cesetlerini

odunların üzerine koyar ve yaktırmaya başlar. Koronis'in cesedi yarı yanmış yarı yanmamıştır ki karısının kendinden hamile olduğunu öğrenen Apollon gelir ve onu alevlerin arasından çıkarır.

Resim 2:

Karnını yardımınca canlı bir erkek çocuk ortaya çıkar ve Apollon oğlunu kucağına alır (**Resim 3**). Bu çocuk sonradan hekimlik tanrısı Asklepios olur. Hekimlerin tanrı'sı Asklepios, mitolojide ölümsüzlük sınavı olarak tanımlanan ateş sınavını kazanarak, ölümlü olarak doğmasına rağmen, ölümsüzler arasındaki yerini alır (1-3). Asklepios hekimliği, yanında büyüdüğü Kherion adlı Kentauros (Yarı insan yarı at) bir bilginden öğrenir. Kheiron doğanın içinde yaşayan, doğanın sırrına bir varlıktır. Sağlığın kaynağı da doğada olduğu için;

Kheiron açık havada, güneşin altında şifalı otlardan ve sularından yararlanma yollarını bilmekteydi. Böylece, usta bir hekim olarak yetişti, hekimliğin ve cerrahlığın tüm bilgilerini edindi ve iyi olacıklarından umut kesilen hastaları bile iyileştirmeye başladı (1-3).

Resim 3:

Apollon tarafından Asklepios'un Koronis'in karnından çıkartılış sahnesi (İlk sezeryan ameliyatı) Alessandro Beneditti, De Re Medica , 1549

Asklepios'un ölümünde doğumu gibi trajedik olur. Çünkü Asklepios hekimliğe başladıktan sonra yaşamı ve ölümü tersine çevirip, ölüyü dirilttiği için ölenlerin sayısında azalma olur ve bu durum ölüm diyarının tanrısı Hades'i kızdırır ve Hades onu Zeus'a şikayet eder. Tüm bunların yanında Asklepios Zeus'un atları tarafından parçalanan Hippolytos'u da (**Resim 4**) diriltince Zeus, bu hekim- aşırı gücünden kuşku duymaya başladı. Doğal düzeni bozduğu için, hekimlik tanrısını cezalandırmaya karar veren Zeus, yıldırımını yollayarak emirlerine karşı çıkan kendi torununu öldürdü.

Resim 4:

Hippolytos'un ölümü Carl Vernet, 1800

Apollon oğlunun babası Zeus tarafından öldürülmesine çok üzülmüştü ama babasına, baş tanrıya karşı gelemedi. Fakat içindeki acı, onu Zeus'a yıldırım hazırlayan Kyklopları

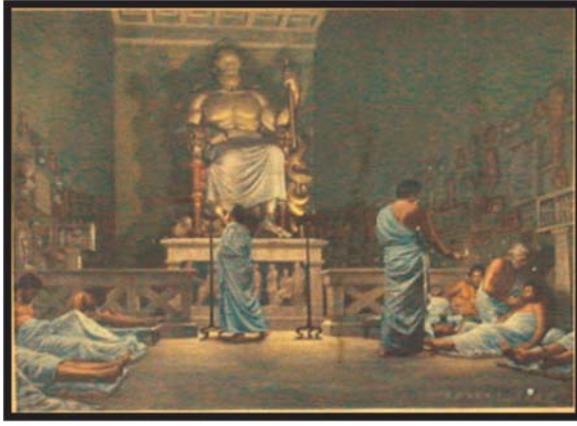
öldürmeye itti (**Resim 5**). Mite göre, Asklepios ölümünden sonra Ophiochus takımyıldızındaki yıldızlar arasında yerini aldı. Asklepios efsanesine Anadolu'da yapılan bir katkı da (aynı hikaye Lokman Hekim içinde anlatılır); Zeus Asklepios'u yıldırımıyla öldürünce bu sırada hekimin yazmakta olduğu reçete oradaki bir otun üzerine düşmüş, yağın yağmurla kağıttaki yazı toprağa karışarak her derde deva sarımsak meydana gelmiştir (1, 3).

Resim 5:

Apollon'un Kyklopları öldürmesi

Asklepios'un ölümünden sonra hekimlik sanatını kızı Hygieia ve oğulları "Asklepiades" adında bir lonca düzeni içinde sürdürmüşlerdir. Eski Yunan tabipleri olan rahipler kendilerini Asklepios'un mirasçıları olarak kabul ederek Asklepiades ailesine mensup olduklarını beyan ediyorlardı. Bu rahipler, O'nun görevini ve iyileştirme sanatını devam ettirmişlerdir. Asklepios adına Asklepion adı verilen iki yüzden fazla mabed kurulmuştur. Bunlar aynı zamanda ilkçağın hastaneleridir ve giriş kapılarının üzerinde "Buraya ölümün girmesi yasaktır" yazılıdır. Bunlardan en büyükleri, Peloponnes'teki Epidaurus, Hippokrat'ın görev yaptığı Kos Adası ve Bergama'dadır. M.Ö. 4'üncü yüzyıla uzanan geçmişiyle Bergama Asklepionların en büyüğü ve en ünlüsüdür. Asklepios'a inanarak, buraya şifa bulmaya gelenlerin tedavisi, her şeyden önce temizlenmeye dayanıyordu. İyileşme amacı ile tanrıya dua edilip adak adandıktan sonra uykuya yatılıyor, görülen rüyanın yorumlanması ve telkin yoluyla tedavi uygulanıyordu. Şifalı su, kaplıca, fizik tedavi, temiz hava gibi tedavilerin yanı sıra telkin, eğlence ve müzik gibi tedavi yöntemlerinin uygulanması, hekimliğin ne kadar ileri gittiğini göstermektedir (**Resim 6**).

Resim 6:

Bu geleneksel tedavi metotlarına Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de rastlamak mümkündür. Asklepios eski greko-roman tıbbi geleneğindeki yerini MÖ 1200-MS 500 yılları arasında korumuştur. Hasta tedavisi ile ilgili gelenekler Yunanistan'dan Doğu Roma'ya yayılmış ve Apollon'un oğlu olarak kalıtsal ve geliştirilmiş iyileştirme yetisine sahip olan Asklepios tıp tanrısı olarak kabul edilmiştir (4). Asklepios'un ağrıyı azaltan tanrıça olarak da bilinen Epione ile evliliğinden 6 kız ve 4 erkek çocuğu dünyaya gelir.

Asklepios'un Kızlarından;

- Hygieia: Hastalıklardan korunma, temizlik
- Meditrina: Uzun yaşam, sağlık, şarap
- Aglaea: Doğal güzellik
- Iaso Aceso ve Panacea da İyileşme sürecinde görevli tanrıçalardır (5).

Asklepios'un kızlarından en meşhur olanı şüphesiz ki Hygieia'dır. Babası Asklepios hastaları iyileştirirken kızı Hygieia da hastalıklardan korunma ve sağlıklı yaşamın devamlılığını sağlar. Heykel ve rölieflerde genellikle bir elinde yılan diğer elinde kase ile tasvir edilmiştir (**Resim 7**).

Resim 7:**Asklepios ve Hygieia**

Bu kaseinin içinde buğday, bal ve yağdan oluşan iyileştirici bir içecek olduğuna inanılır (6). Daha sonraları yılan ve kase birleştirilerek eczacıların simgesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hipokrat döneminde de Hygieia, ekzersiz, dinlenme, diet, hijen gibi sağlıklı yaşamın sürdürülmesindeki simgesel rolünü devam ettirmiştir. Hygieia; Rubens, Gustav Klimt gibi birçok sanatçıya ilham kaynağı olarak günümüze ulaşmış eşsiz eserlerde bu görevini hala sürdürmektedir (**Resim 8, 9**). Gustav Klimt'in Hygieia'sı orjinal heykel ve rölieflerindeki gibi elinde tuttuğu yılan ve kase ile betimlenmiştir.

Resim 8 -9 :**Paulus Peeter Rubens, 1615 Hygieia Gustav Klimt, 1862-1918**

Her biri muhteşem birer sanat eserleri olan gimnasyum, stat, hamam, çeşme hatta antik paralarda yer alan Hygieia heykel ve röliefleri sağlığın korumasının önemini ziyaretçilere binlerce yıldır sessiz bir dille hala anlatmaktadır (**Resim 10**).

Resim 10:**Hygieia**

KAYNAKLAR

1. Bailey, JE. Asklepios: ancient hero of medical caring. *Ann Intern Med*, 1996; 124: 257-63.
2. (Bilgiler 10.10.2008 tarihinde saat 12 alınmıştır. Sitede bu konunun yazarı Yard. Doç. Dr. Gülgün Köroğlu görünmektedir.
3. (Bilgiler 10.10.2008 tarihinde saat 11 de alınmıştır.)
4. Gilgil, E. Asklepieion'dan Nosokomeion'a antik çağ'da tedavi kurumlarının gelişimi. *T Klin Tıp Etiği-Hukuku Tarihi*, 2002; 10: 279-284.
5. (Bilgiler 10.10.2008 tarihinde saat 11.20 alınmıştır.)
6. Compton, MT. The Association of Hygieia with Asklepios in Graeco-Roman Asklepieion Medicine. *J Hist Med Allied Sci*, 2002; 57: 312-29: